

บทที่ 2

พัฒนาการของหลักสูตรและจุดประสงค์วิชาภาษาไทย

การศึกษาเล่าเรียนวิชาภาษาไทยในระบบโรงเรียนตามแบบตะวันตกเริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงสอนหนังสือไทยแห่งแรกในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. 2414 แล้วประกาศชักชวนพระราชวงศ์และข้าราชการให้ส่งบุตรหลานเข้าเล่าเรียน เพื่อให้รู้วิชาหนังสือและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ดังความในประกาศเรื่องโรงเรียน (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-ราชานุภาพ 2480 : 2) ตอนหนึ่งว่า

. . . บุตรหลานของท่านทั้งปวงบรรดาที่เข้ารับราชการ ฉลองพระเดชพระคุณอยู่นั้น แ่คุณความเป็นผู้ที่ชาติตระกูล ควรจะเข้ารับราชการในเบื้องหน้าต่อไป แ่คุณงู้นับรู้หนังสือไทย และขนบธรรมเนียมราชการอยู่โดยมาก ที่อยู่บางแ่แต่ยังใช้อักษร เอก โท และตัวสะกดผิด ๆ ไม่ถูกต้องตามแบบอย่างก็มอยู่มาก และการรู้หนังสือนี้ก็เป็นคุณเสาคัญขอไทย เป็นเหตุจะให้ใครวิชาและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ . . .

โรงเรียนสอนหนังสือไทยแห่งแรกนี้ ได้คนจากกรมอาลักษณ์เป็นครูสอนหนังสือไทย โดยยึดแบบเรียนหลวง 6 เล่มของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นหลักสูตรในการสอน จนถึง พ.ศ. 2435 จึงเกิดหลักสูตรฉบับแรก เรียกว่า "กฎพิภักดิ์ทางศึกษา แลหลักสูตรสำหรับโรงเรียนมูลนิธิ "

หลักสูตรฉบับนี้ให้ความสำคัญต่อวิชาภาษาไทยอย่างยิ่ง กำหนดให้เรียนอ่าน เขียน แต่งข้อความ และไวยากรณ์ ในอัตราเวลา 16 ชั่วโมงสำหรับโรงเรียนมูลนิธิชั้นต่ำ และ 10 ชั่วโมงสำหรับโรงเรียนมูลนิธิชั้นสูง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงวิชาและเวลาเรียนตามหลักสูตรมูลนิธิชั้นต่ำและชั้นสูง

วิชา	โรงเรียนมูลนิธิ ชั้นต่ำ เวลา/ช.ม.	โรงเรียนมูลนิธิ ชั้นสูง เวลา/ช.ม.
ธรรมจารี	2	2
อ่าน เขียน แต่งข้อความไวยากรณ์	16	10
เลขวิธี	8	6
ภูมิศาสตร์ พงศาวดาร	—	4
วิชาการ	—	2
เขียนรูปภาพ	—	2
ขับร้อง	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
รวม	$27\frac{1}{2}$	$27\frac{1}{2}$

ที่มา : กองจกหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 พิมพ์ ๕.2 ตรวจและจัด
โครงการศึกษา 1-12 ร.ศ. 111-129.

เนื่องจากหลักสูตรฉบับนี้เป็นหลักสูตรฉบับแรกจึงจัดระดับชั้นการศึกษาถึงเพียงชั้น
ประโยคมูลศึกษาเท่านั้น เพื่อปรากฏฐานการศึกษาในระดับสูงต่อไปในภายหน้า หลังจากนั้นมีการ
ประกาศใช้หลักสูตรอีกหลายฉบับ เป็นหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาและเทียบเทารวม 14 ฉบับ
แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

1. หลักสูตรก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง
2. หลักสูตรหลังสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง
3. โฉมหน้าของหลักสูตรใหม่

1. หลักสูตรก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทย
มีหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาและเทียบเท่าไว้รวม 6 ฉบับคือ

1. หลักสูตร ร.ศ. 113 (พ.ศ. 2438)
2. หลักสูตร ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448)
3. หลักสูตร ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454)
4. หลักสูตรหลวง พ.ศ. 2456
5. หลักสูตร พ.ศ. 2464
6. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471

หลักสูตรดังกล่าวมีลักษณะเด่นแยกได้เป็น 2 ระยะ ระยะแรกยังคง
ได้รับอิทธิพลของระบบการศึกษาแบบเก่า คืออิงหนังสือเรียนเป็นหลักสูตรในการสอน ได้แก่
หลักสูตร พ.ศ. 2438 และหลักสูตร ร.ศ. 124 ระยะหลังตั้งแต่หลักสูตร ร.ศ. 130 จนถึง
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 หลักสูตรเลิกอิงแบบเรียนและรวมรายวิชาย่อยเข้า
เป็นหมวดวิชา เรียกว่า วิชาภาษาไทย นอกจากนี้ยังบอกถึงจุดประสงค์ของหลักสูตรด้วย
รายละเอียดมีดังนี้

1.1 ระยะแรกระยะที่หลักสูตรวิชาภาษาไทยอิงแบบเรียนเป็นหลัก

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร ในหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับคือ
หลักสูตร พ.ศ. 2438 และหลักสูตร ร.ศ. 124 ไม่บอกถึงจุดประสงค์ของการสอนวิชาหนังสือไทย
แต่จากการพิจารณาเนื้อหาของวิชาที่กำหนดให้เรียน และจากเอกสารประกอบการจัดการศึกษา
ในสมัยรัชกาลที่ 5 สรุปได้ว่า จุดประสงค์ของการสอนคือ ให้อ่านหนังสือออกแตกฉาน เขียน
หนังสือได้คล่องแคล่ว สวยงาม สะกดตัวและใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้อง รวมทั้งจรรยา
กฏเกณฑ์ทางไวยากรณ์ได้อย่างแม่นยำ ทั้งนี้เพื่อต้องการฝึกคนให้เป็นเสมียน ไปรับราชการ
ตามกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ จึงกำอรรถขยายงานอย่างเร่งรีบ ถึงความตอนหนึ่งใน
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 1 (จ.ศ. 1246 : 525) ตอนหนึ่งว่า

วิชาหนังสือเป็นต้นแก่คุณความเจริญของราชการบ้านเมือง
ยิ่งกว่าศิลปศาสตร์วิชาการอื่น ๆ ทั้งสิ้น ถ้าผู้ใดเล่าเรียนลงแต่
จริงถึงแม้ว่าจะเป็นคนตระกูลสูงหรือตระกูลต่ำอย่างใด ก็สมควร
ที่จะทรงพระกรุณาชุบเกล้า ๆ เที่ยงใหม่ยศศักดิ์รับราชการบ้านเมือง
ฉลองพระเดชพระคุณตามคุณานุรูปถวาทกน

ข. เนื้อหาของหลักสูตร หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับให้
รายการสอนเป็นแนวทางแก่ครูพอสมควร โดยแต่ละวิชาจะบอกรายละเอียดเป็นรายชั้น ซึ่ง
แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของแบบเรียน หลักสูตรจะกำหนดมาว่าในชั้นใดให้หนังสือเรียน
เรื่องใดบ้างและในหนังสือเรียนจะบอกวิธีสอนไว้อย่างไร ครูต้องสอนตามนั้น เนื้อหาและราย-
ละเอียดของแต่ละฉบับมีดังนี้

หลักสูตร พ.ศ. 2438 แบ่งระดับการศึกษาเป็น
3 ประโยค ซึ่งเป็นอิทธิพลของพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. 2433 หลักสูตรให้ความ
สำคัญต่อวิชาภาษาไทยอย่างยิ่ง จากจำนวนวิชาในประโยค 2-7 วิชา เป็นวิชาภาษาไทย
ถึง 6 วิชา คือ อ่าน เขียนตามคำบอก ลายมือ ไวยากรณ์ เรียงความ และย่อความ
รายละเอียดมีดังนี้

ประโยค 2 ชั้น 1

อ่านพระราชพงศาวดารราชวงศ์ปัจจุบันนี้ (อ่านจบแล้วเล่าเรื่อง
ปากเปล่า)

เขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่านเล่มอื่น ทั่วได้ แต่ต้องยากกว่า

ประโยค 1 ชั้น 3

ลายมือ ต้องเขียนให้เร็วและเรียบร้อย

ไวยากรณ์ จบแบบเรียนเร็ว เล่ม 3

เรียงความ แต่งเรื่องที่หาหัวข้อมาได้อ่านให้ฟัง

ย่อความและทวนหนังสือมีค้อย่างง่าย ๆ

ประโยค 2 ชั้น 2

อ่านพระราชพงศาวดารเล่ม 1 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า)
เขียนตามคำบอกจากหนังสืออ่านหรือเล่มใด ใดๆใดแต่ต้องยาก
กว่าชั้น 1

ลายมือ ต้องเขียนให้เร็วและเรียบร้อย
ไวยากรณ์ วจีวิภาคตอนที่ 1, 2, 3
เรียงความ เรียงความเรื่องง่าย ๆ
ย่อความและทานหนังสือฝึก

ประโยค 2 ชั้น 3

อ่านพระราชพงศาวดารพิศดาร เล่ม 2 (อ่านจบแล้วเล่าเรื่องปากเปล่า)
เขียนตามคำบอกจากหนังสือเล่มใดก็ได้ แต่ยากกว่าชั้น 2
ลายมือ

เขียนเร็ว 30	คำคมินิตเป็น	เอก
" 25	"	โท
" 20	"	ตรี
" 15	"	จัตวา

ไวยากรณ์ วจีวิภาคตอนที่ 4
ย่อความ เรียงความ ทานหนังสือฝึก

ในชั้นประโยค 3 วิชาที่ไม่ต้องเรียน คือเขียนตามคำบอกและลายมือ ส่วน
วิชาอื่น ๆ ยังคงต้องเขียนอยู่คงเดิม เพื่อเสริมทักษะทางภาษาให้แน่นยิ่งขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงรายวิชาย่อยในหลักสูตรวิชาภาษาไทย พ.ศ. 2438

ชั้น 1	ชั้น 2	ชั้น 3	ชั้น 4
<p>- อ่าน, หนังสือชั้นสูง เล่มหนึ่งเล่มใดในภาษาไทย อ่านแล้วบอกใจความได้คายปากเปล่า</p> <p>- ไวยากรณ์ อักษรวิธี ภาคคน ภาค 2</p> <p>- ย่อความ เรียงความ ตามหัวข้อที่ชาหลวงจะให้</p>	<p>อ่าน อย่างชั้น 1</p> <p>ไวยากรณ์ วากยสัมพันธ์</p> <p>แต่งความ</p> <p>ย่อความ</p> <p>เรียงความ</p>	<p>อ่าน อย่างชั้น 2</p> <p>ไวยากรณ์ และ แต่งความ</p> <p>1. ฉันทลักษณ์</p> <p>2. เรียงความจากหัวข้อที่ยากขึ้นไป เช่น ปอลติกกอล อิคอนอมี สมบัติวิเคราะห์ มอแรลดิตี ธรรมจริยา หน้าที่ของราษฎรที่จะคองกระทำ</p>	<p>อ่าน อย่างชั้นก่อน ๆ</p> <p>แต่งความ</p> <p>1. แต่งความความเห็น ควยเรื่องพิศการต่าง ๆ</p> <p>2. จะ कोई เวลา เตรียมแต่งควยเรื่องอันหนึ่ง ตามความเห็นของคว แลวงมาอ่านเล็ก เซอร์ในที่ประชุม</p>

หลักสูตรกรมศึกษาธิการ สำหรับสามัญศึกษาชั้น

มัธยม ร.ศ. 124

หลักสูตรแบ่งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็น 3 ปี คือชั้น 1, 2 และ 3 ในส่วนของวิชาภาษาไทย ได้รวมรายวิชาย่อย ๆ ให้เป็นหมวดหมู่มากขึ้น แต่ยังคงแยกเป็น 2 ส่วนคือ

1. วิชาหนังสือไทย ประกอบด้วยรายวิชาอ่าน คัด เขียน และแปล

2. วิชาภาษาไทย ประกอบด้วยไวยากรณ์ แต่ง ย่อ

การแบ่งเป็น 2 วิชาดังกล่าว เป็นอิทธิพลของแบบเรียนที่ใช้เป็นหลักในการเขียนหลักสูตร กล่าวคือวิชาหนังสือไทยนั้นจะต้องอาศัยหนังสือแบบเรียน หรือแบบสอนอ่านต่าง ๆ เป็นหลัก เพื่อใช้สำหรับนำมาเป็นบทคัดอ่าน คัด เขียน หรือแปลศัพท์ แบบเรียนเล่มสำคัญคือ หนังสือศัพท์เทียบบาลี สันสกฤต ไทย ใช้เป็นหลักในการสอนวิชาแปล หนังสือราชาธิราช กุณณาสนนอง และมหาชาติสำหรับวิชาเขียน ส่วนวิชาภาษานั้นเป็นส่วนที่ผู้เรียนจะต้องฝึกหัดหรือกระทำเพิ่มเติมจากหนังสือแบบเรียน

อย่างไรก็ตามการแบ่งออกเป็น 2 วิชานี้ก็มิได้แยกออกจากกันโดยเด็ดขาดหรือชัดเจนนัก นอกจากนี้หลักสูตรยังพยายามให้รายละเอียดในการสอนพอสมควร แต่การแจกแจงคำอธิบายในแต่ละชั้นปีทำได้ยาก ฉะนั้นบางรายวิชาเมื่อถึงชั้นปีที่ 2 และ 3 จะบอกไว้แต่เพียงว่า "อย่างเดียวกับปีที่ 1 แต่ยากกว่ากัน" รายละเอียดมีดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงรายวิชาและเนื้อหาของหลักสูตรวิชาภาษาไทย .ร.ศ. 124

วิชา	ปีที่ 1 (คือชั้น 1)	ปีที่ 2 (คือชั้น 2)	ปีที่ 3 (คือชั้น 3 ที่จะ สอบไล่ประโยคมัธยม)
วิชาหนังสือไทย			
ก. อ่าน	หนังสือความเรียงและหนังสือภาพกลอนใหญ่ ชัดเจน อักษรและถ้อยคำใหญ่ถูกต้องตามวรรคตอนและคณะ และตอหงักอานู เครื่องหมายวรรคตอนใหญ่ ถูกวิธี เช่น " " เป็นต้น ทั้งให้ผู้อ่านหนังสือโบราณควย	อยู่วงเดียวกับปีที่ 1 แต่ของหนังสือที่ยังไม่เคยใช้ในปีที่ 1 และเลือกโหยากกว่าปีที่ 1	อยู่วงเดียวกับปีที่ 2 แต่ของหนังสือที่ยังไม่เคยใช้ในปีที่ 2 และโหยากกว่าปีที่ 2
ข. คัด	ลายมือหัดบรรจง เส้นหมึกบนกระดาษไม่มีบรรทัดใหญ่เส้นเรียบและรักษาเหลี่ยมตัวอักษรให้ดีและอักษรตองใหญ่ชัดเจน บรรทัดตองใหญ่เรียบ ไม่โยรวน ห้ามการดูริเขียน เช่น หวงยาวเพือย และตัวโยหนว เป็นคน กับตองหัดใหญ่ จักวิธีไรและคักวางกาควย	อย่างเดียวกับปีที่ 1 และกวคั่นใหญ่เขียนเป็นจกหมายใหญ่ถูกต้อง ลักษณะจกหมายตลอดจนหลังของ	อย่างเดียวกับปีที่ 2 และให้รำนานูฐินั้งให้เรียบและเรวควย
ค. เขียน	ตองม้อมอักษรวิธี (ภาคคนุและภาคสอง) ให้เขาใจแมนย่ำ เขียนตามคำบอกจากหนังสืออานใหญ่	โหยากถึงราชาธิราช และกฤษณาสนนอง	โหยากถึงมหาชาติและจากหนังสือที่ยังไม่เคยอาน

ตารางที่ 3 แยกรายวิชาและเนื้อหาของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ร.ศ. 124 (ต่อ)

วิชา	ปีที่ 1 (คือชั้น 1)	ปีที่ 2 (คือชั้น 2)	ปีที่ 3 (คือชั้น 3 ที่จะสอบ ไล่ประโยคมัธยม)
ง. แปล	ให้แปลศัพท์จากแบบเรียน ศัพท์ เทียบบุพพิตี สันสกฤต ไทย ตั้งแต่หน้า 1 ถึง หน้า 19 และศัพท์ใน หนังสือต่าง ๆ ที่อ่าน	ให้แปลจากแบบเรียน "ศัพท์ เทียบมาพี สันสกฤต ไทย" ตั้งแต่ หน้า 19 ถึงหน้า 40 และศัพท์ในหนังสือต่าง ๆ ที่อ่าน	ให้แปลศัพท์ในแบบนั้นรูป รุณ และให้ครูเลือกหาศัพท์ที่ไร กันอยู่ในภาษาไทยมาให้ นักเรียนหัดแปลให้ไต่มา ก ๆ และให้หัดแปลรวมข้อความ จากคำประพันธ์ให้เป็น ควย
ภาษาไทย			
ก. ไวยากรณ์	1. ให้อธิบายประโยค 2. ให้สัมพันธ์อย่างง่าย ๆ และกระจายอย่างชั้น 3 ควย	ให้ยากกว่าปีที่ 1	ให้ยากกว่าปีที่ 2
ข. แต่ง	แต่งบรรยายเรื่องนิทาน	1. บรรยายและ พรรณาสงึ่ใดสิ่งหนึ่ง 2. อธิบายคุณและโทษ ของสิ่งต่าง ๆ	ให้เรียงความในข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งต้องการความรู้ออก ความคิดเห็นมากกว่าปีที่ 2 เช่น ภัยความสุข เงิน การเที่ยวเตร่คืออะไร กฎหมายแปลว่าอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร แม่น้ำ รถไฟ มีประโยชน์อย่างไร เป็นคน

ตารางที่ 3 แผนผังรายวิชาและเนื้อหาของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ร.ศ. 124 (คอ)

วิชา	ปีที่ 1 (คือชั้น 1)	ปีที่ 2 (คือชั้น 2)	ปีที่ 3 (คือชั้น 3 ที่จะสอบ ไล่ประโยคมัธยม)
ค. ย่อ	1. ให้อธิบายความนิทานที่ ครูเล่าให้ฟัง 2. ย่อจดหมายหรือใน หนังสือที่ครูจะให้อ่าน เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นต้น	อย่างเดียวกับปีที่ 1 แต่ยากกว่า	1. ข้อที่ครูจะอ่านให้ฟัง, 2. ข้อที่ครูให้อ่านดูเสียก่อน 10 หรือ 15 นาที ให้ ตรวจดูข้อความในเรื่องนั้น จำไว้ในใจแล้วเรียก ตอนฉบับคืน ในนักเรียนกลุ่ม ย่อ ๆ แต่ใจความ

1.2 ระยะหลังระยะที่หลักสูตรวิชาภาษาไทยเมื่อรวมเป็นหมวดวิชา

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรระยะนี้มีพัฒนาการ
จากเดิมหลายประการ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ เป็นครั้งแรกที่หลักสูตรได้บอกถึงจุดประสงค์ของ
การสอนภาษาไทยไว้ด้วย คือ "ให้เป็นผู้คุ้นเคยกับหนังสือสำคัญ ๆ อันเป็นสมบัติหนังสือของชาติ
ได้อ่านมาก รักการอ่าน และการบำรุงสมบัติหนังสือ เป็นผู้สะสมหนังสือดี ๆ ทั้งสามารถแสดง
ความนึกคิดของตนออกเป็นภาษา ทั้งพูดและเขียนได้ชัดเจนนอกจากคล่องแคล่ว" (กระทรวง
ธรรมการ กรมศึกษาธิการ ร.ศ. 130 : 37) จุดประสงค์ของหลักสูตรยังคงให้ความสำคัญ
ต่อทักษะการอ่านและการเขียนเช่นเดิม ในขณะเดียวกันก็มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้
เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการสื่อสารด้วย

ข. เนื้อหาของหลักสูตร หลักสูตรระยะนี้ไม่อิงแบบเรียน
ในรายการสอนกำหนดแก่นเนื้อหาให้คงไว้เป็นแนวทางในการสอนเท่านั้น ไม่ระบุรายชื่อหนังสือ
เหมือนหลักสูตรเดิม การเขียนรายการสอนไม่แยกเป็นรายชั้น กำหนดไว้เป็นรายวิชา ดังนี้

ก. อ่าน ใช้นั่งหรืออ่านเป็นชุด ๆ ไม่น้อยกว่ามีละ 3 โหล
ใหญ่เป็นหนังสือโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนบาง รอยแฉบบาง
ซึ่งเจ้าพนักงานได้อ่านแล้ว ให้รู้ศัพท์และความในหนังสือ
อ่านนั้นตลอด นอกจากนั้นต้องเป็นผู้ได้อ่านหนังสือห้องสมุดมาก
รวมทั้งหนังสือเขียนอย่างวิธีโบราณด้วย การอ่านนั้นให้คัด
ทั้งอ่านในใจ และอ่านดังอย่างพูดในผู้อ่านฟัง

ข. เขียน เขียนตามบอกความถูกต้องพอปานกันกับ
หนังสืออ่านลายมือเร็วไว และอ่านง่าย

ค. แต่งกับไวยากรณ์ เรียงความเรียงสั้น ๆ ย่อความ
เรียงซึ่งใจความไม่ซับซ้อนนัก แต่งจดหมาย ฎีกา
ไวยากรณ์ แยกประโยค แยกคำได้ถูกต้อง เขียนหนังสือ
ไม่ผิดไวยากรณ์

ง. คัด คัดจดหมาย บัญชีหรืออื่น ๆ ซึ่งยากเสมอกัน
ให้เขียนได้ทั้งตัวบรรจงและหวัดแกมบรรจง และเขียน
ได้ทั้งมีบรรทัดและไม่มีบรรทัด การพูดและความพอใจ
ในสมบัติหนังสือนั้น ในเวลาสอบไล่ใหม่สอบถามปากเปล่า
ด้วย

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษา (หญิง) ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับ
หลักสูตรมัธยมศึกษา (ชาย) เพียงแต่รายการที่ต้องสอนนั้นให้น้อยลง เลือกรับหนังสือให้
ง่ายขึ้น และไม่คงอ่านหนังสือในห้องสมุดในกลางวันหาผู้ชาย (กระทรวงธรรมการ
กรมศึกษาธิการ ร.ศ. 130 : 54)

สิ่งที่เพิ่มเติมมาจากหลักสูตรเดิมอีกประการหนึ่งคือ
การกำหนดอัตราเวลาเรียน ผู้ชายเรียนวิชาภาษาไทยในชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 จำนวน 5 ชั่วโมง
ปีที่ 3 ใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่ผู้หญิงใช้เวลาเรียนทุกชั้นมีเท่ากัน คือ
สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง

การศึกษาที่เหนือกว่าระดับมัศึกษาดังกล่าว คือ
ระดับมัธยมสูง ซึ่งใช้เวลาเรียน 3 ปีเช่นเดียวกัน สิ่งที่ควรเรียนกำหนดไว้อย่างสั้น ๆ
(กระทรวงธรรมการ กรมศึกษาธิการ ร.ศ. 130 : 54) ดังนี้

- ก. อ่านจินตกรรมนิพนธ์ เช่น พระร่วงพงศาวดาร อิเหนา นิทราชาคริต ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น
 ข. เรียงความเรื่องยาว ๆ ที่ต้องใช้ความคำวิจิตรของ อย่างสุขุมและให้หัดถวญเรื่องเช่นเดียวกัน ออกเสียงและ วางหน้าหนักคำให้ฟังได้ความชัดเจนตามความประสงค์ของ เรื่อง
 ค. แต่งจกหมายและย่อความ

สรุป ในระยะนี้แม่หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอีกหลายครั้ง คือใน พ.ศ. 2456 พ.ศ. 2464 และ พ.ศ. 2471 แต่ในส่วนของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ทั้งจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรมิได้เปลี่ยนแปลงไป ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 ได้มีการแก้ไขอัตราเวลาเรียน จากสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมงเป็น 5 ชั่วโมง เนื้อหา จึงเพิ่มเติมจากเดิม คือ ให้ท่องจำบทอาขยานและให้เรียนไวยากรณ์ สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงพัฒนาการของหลักสูตรวิชาภาษาไทยเมื่อรวมเป็นหมวดวิชา

หลักสูตร พ.ศ. 2454	หลักสูตร พ.ศ. 2456	หลักสูตร พ.ศ. 2464	หลักสูตร พ.ศ. 2471
หลักสูตรประโยคประถมศึกษา	→ หลักสูตรมัธยมต้น	→ หลักสูตรมัธยมต้น	-
หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษา	→ หลักสูตรมัธยมตอนกลาง	→ หลักสูตรมัธยมตอนกลาง	-
หลักสูตรชั้นมัธยมสูง	→ หลักสูตรตอนปลาย	→ หลักสูตรตอนปลาย	เปลี่ยนแปลง (เพิ่มเติมอัตราเวลาเรียนและเนื้อหา)

2. หลักสูตรวิชาภาษาไทยหลังสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475

คณะราษฎรได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษามาก กำหนดให้เป็นหลักที่หนึ่งในหลักหกประการที่จะบริหารกิจการบ้านเมืองต่อไป เพราะตระหนักว่าการศึกษาคือปัจจัยและรากฐานอันสำคัญยิ่งในการส่งเสริมการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ รัฐบาลชุดแรกจึงได้จัดตั้งสภาศึกษา ประกอบด้วยสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการเป็นนายกสภาสภาได้เสนอแผนการศึกษาชาติฉบับใหม่ต่อรัฐบาลซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2475 (รอง ศยามานนท์ 2495 : 127) แม้ว่าแผนการศึกษาชาติฉบับนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการจัดชั้นเรียน แต่ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คงให้ใช้ฉบับเก่า

ครั้นถึงปี พ.ศ. 2479 กระทรวงธรรมการได้ประกาศแผนการศึกษาชาติใหม่อีก เนื่องจากแผนการศึกษาชาติฉบับเก่าเมื่อ พ.ศ. 2475 ใช้ระยะเวลาในการศึกษาสามัญยาวเกินไปถึง 12 ปี และยังคงไปเข้าเรียนต่อในสายวิสามัญอีก ด้วยเหตุนี้จึงได้ลดการศึกษาลงเหลือเพียง 10 ปี และเมื่อได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติฉบับนี้แล้ว เพื่อให้การศึกษาภายในโรงเรียนดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดชะงักกลางคัน กระทรวงธรรมการจึงได้เร่งรีบแก้ไขหลักสูตรและประมวลการสอนเพื่อให้เข้ารูปกับแผนการศึกษาชาติใหม่ทันที และได้ประกาศใช้เมื่อต้น พ.ศ. 2480 (ลัดดา สุวรรณกุล 2517 : 137) หลังจากนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรอีกหลายครั้ง ในยุคนี้มีหลักสูตรประกาศใช้รวม 4 ฉบับคือ

1. ประมวลศึกษาภาค 2 หลักสูตรมัธยมต้นและปลาย พ.ศ. 2480
2. หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491
3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493
4. หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498

หลักสูตรมัธยมต้นและมัธยมปลาย พ.ศ. 2480

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรไม่ได้ออกมาถึงไว้ แต่จากเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน สรุปได้ว่าจุดประสงค์ยังคงเน้นในเรื่องอ่านออกเขียนได้ มีความรู้แม่นยำในเนื้อหา และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ข. เนื้อหาของหลักสูตร เนื่องจากเป็นหลักสูตรฉบับแรกหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงเป็นหลักสูตรที่มีโฉมหน้าเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก เริ่มตั้งแต่การผลิตเอกสารประกอบหลักสูตร กระทรวงธรรมการได้จัดทำประมวลการสอนสำหรับชั้นต่าง ๆ ขึ้น ทั้งนี้เพื่อโรงเรียนต่าง ๆ จะได้จัดการศึกษาให้แก่นักเรียนตามแผนการศึกษาชาติ และหลักสูตร ประมวลการสอนนี้ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติกลาง ๆ ถ้าโรงเรียนใดสามารถกระทำให้เหมาะสมยิ่งกว่านี้ได้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการจังหวัด หรือสำหรับจังหวัดพระนครและธนบุรีจากอธิบดีกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการแล้ว ก็อนุมัติให้ใช้สอนในโรงเรียนได้

สำหรับวิชาภาษาไทย ประมวลการสอนจะกำหนดแนวทางในการสอนแต่ละวิชาไว้อย่างชัดเจนพอสมควร โดยจะแยกกล่าวเป็นวิชา ๆ เช่น เขียนไทย จะกำหนดลงไปว่าเขียนไทยในชั้นมัธยมปีที่ 1 ต้องสอนอะไรบ้าง ชั้นมัธยมปีที่ 2 ต้องสอนอะไร ชั้นมัธยมปีที่ 3 ต้องสอนอะไร กำหนดไว้เป็นรายการ ๆ สำหรับปีที่ครูผู้สอนจะต้องนำไปปฏิบัติตามอัตราเวลาเรียนในรอบสัปดาห์

โฉมหน้าที่ใหม่อีกประการหนึ่งคือ ความเปลี่ยนแปลงในตัวหลักสูตร เดิมกำหนดอัตราเวลาเรียนรวมเป็นหมวดวิชา แต่หลักสูตรฉบับนี้กำหนดแยกเป็นแขนงวิชาย่อย ๆ ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้

ตารางที่ 5 แสดงอัตราเวลาเรียนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษา หลักสูตร พ.ศ. 2480

วิชาภาษาไทย	จำนวนชั่วโมงที่ตองเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่ง		
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3
อ่าน	1 - 30	1 - 30	1 - 30
คิด	0 - 30	0 - 30	0 - 30
เขียน	0 - 30	0 - 30	0 - 30
แต่ง-ย่อ	2 - 00	2 - 00	2 - 00
จดหมาย	1 - 00	1 - 00	1 - 00
ไวยากรณ์	0 - 30	0 - 30	0 - 30
รวมเวลา	6 - 00	6 - 00	6 - 00

ที่มา : ห้องสมุดศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ประมวลศึกษภาค 2 หลักสูตร
ชั้นมัธยมศึกษาและปลาย ของกระทรวงธรรมการ : 3

หมายเหตุ ตัวเลขในการวางมีความหมายดังนี้ ตัวเลขหน้าซีกคือจำนวนชั่วโมง ตัวเลขหลังซีก
คือนาที เช่น 1 - 30 หมายถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที

ตารางที่ 6 แสดงอัตราเวลาเรียนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมปลาย หลักสูตร พ.ศ. 2480

วิชาภาษาไทย	จำนวนชั่วโมงที่ทรงเรียนในรอบสัปดาห์หนึ่ง		
	ปีที่ 4	ปีที่ 5	ปีที่ 6
อ่าน	1 - 00	1 - 00	1 - 00
เขียน	0 - 30	0 - 30	0 - 30
แต่ง-ย่อ	2 - 00	2 - 00	2 - 00
จดหมาย	1 - 00	1 - 00	1 - 00
ไวยากรณ์	1 - 00	1 - 00	1 - 00
รวมเวลา	5 - 30	5 - 30	5 - 30

ที่มา : ห้องสมุดศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ ประมวลศึกษา ภาค 2 หลักสูตร
สามัญศึกษา ตอนที่ 3 หลักสูตรชั้นมัธยมปลาย: 3

การกำหนดอัตราเวลาเรียนรายตัวเช่นนี้ เป็นวิธีการที่ไม่เคยกำหนดมาแต่เดิมและเป็นการทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการสอน แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่าเมื่อดูรายการที่ทรงสอน แต่ง-ย่อนั้นได้กำหนดให้สอนทักษะทุกอย่าง แต่เดิมหลักสูตรวิชาภาษาไทยให้ความสำคัญแก่ทักษะอ่านและเขียนเท่านั้น การพูดเป็นเพียงแต่ส่วนประกอบของการสอนทักษะอื่นให้สัมพันธ์ยิ่งขึ้น แต่เมื่อถึงหลักสูตร พ.ศ. 2480 ส่วนหนึ่งของรายการสอนกำหนดว่า "ให้หัดสนทนาโต้ตอบและรู้จักพูดในที่ประชุม เช่น ในการโต้วาที ในการแสดงความคิดเห็น หรือการแสดงปาฐกถาอย่างง่าย ตลอดจนการแสดงสุนทรพจน์ หรือบทกวีนิพนธ์" (กระทรวงธรรมการ 2480: 3) และให้แนวทางในการสอนไว้ในประมวลการสอนภาษาไทยชั้นมัธยมปีที่ 4 (กระทรวงธรรมการ 2480 : 37) ว่า

สนทนาโตตอบและพูดในที่ประชุม
ให้เรียนรู้หัดสนทนาโตตอบกันในเรื่องต่าง ๆ
ความหวังขอที่ครูกำหนดให้ หัวข้อที่กำหนดนี้ควรเป็น
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปประจำวัน หรือเรื่อง
ที่จะเร้าใจให้นักเรียนไปคนควา และสืบหากันมาโดยทั่ว
เป็นแง่ที่ชวนให้คิดหนักและใหญ่ยากแสดงความเห็น
ขอสำคัญของพยายามหาทางให้ใครสักคนทั่ว ๆ หนา ไม่ใช่
เฉพาะแต่ที่เกินในชั้น 2 - 3 ชั้นเท่านั้น
หาหัวข้อสั้น ๆ ง่ายให้ไปคนควาสำหรับผลัดกัน
ขึ้นแสดงปาฐกถา หรือแสดงสุนทรพจน์ในที่ประชุม
กระวาคนละ 5 นาที เพื่อให้ใครแสดงกันทุกคน

ในชั้นมัธยมปีที่ 5 และ 6 เพิ่มเติมขอความตอนท้ายว่า " . . . หรือนาน ๆ ครูอาจจะให้
ผลัดเปลี่ยนกันมาแสดงปาฐกถาในเรื่องที่ยาวขึ้นตามสมควร ให้หัดแสดงท่าทางประกอบในการพูด
ใหญ่ฟังเห็นจริงไม่ใช่อ่านจากข้อความที่ไปเรียงมาเท่านั้น " (กระทรวงธรรมการ 2480 : 40)

เรื่องที่น่ามาฝึกพูดนั้น ในประมวลการสอนเน้นว่าจักต้องเป็น
เรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน เพื่อเร้าใจให้นักเรียน " คิดและนึก " การคิดและนึกดังกล่าวเป็นการ
เปิดศักราชการสอนทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียนควย ในตัวหลักสูตรแขนงวิชาอยต่าง ๆ พบว่า
ทักษะการคิดเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนการสอนภาษาไทยยิ่งขึ้น เช่น ในหลักสูตรชั้นมัธยมปลาย
ขอความตอนหนึ่งกล่าววว่า " อ่าน . . . ฐเหตุผลในเรื่องที่อ่านนั้นควย " (กระทรวงธรรมการ
2480 : 3) และขยายความในประมวลการสอน (กระทรวงธรรมการ 2480 : 18-20) ว่า

. . . แต่ไม่ใช่บอกไปเสียทุกหนทุกแห่งจนนักเรียนไม่ต้อง
ใช้ความคิดเองเสียบางเลย ตอนใดพอที่จะแนะนำพอให้สังเกต
และมองเห็นเองได้ก็แนะนำให้เป็นตอน ๆ ให้คิดดูเอาเองบาง
 कुछให้เป็นคนผู้ตนเองได้และมีความรู้สึกยิ่งขึ้นในวาระ
ต่อไป . . . ใหญ่จักคิดเปรียบเทียบและค้นหาเหตุผลจากคำพูด
หรือขอความในหนังสือที่อ่าน . . . ตอนใดเป็นคฤทิ เร้าใจใ
นักเรียนนำเอามานึกคิดและตอนใดควรจะให้เอาอย่าง ของเราใจ
ให้อยากปฏิบัติตาม

และวิชา แดง-ยอ ในประมวลการสอน (กระทรวงธรรมการ 2480 : 35-36) ให้แนวทางในการสอน โดยยอมรับถึงทักษะการคิดดังนี้

แดง 1. . . . ก. หักเล้าเรื่องจากหนังสือวรรณคดีที่กำหนดให้สำหรับชั้น กำหนดให้ไปเตรียมอ่านมาแล้ว เล้าความความนั้น ให้เหตุผลและความเห็นของตนในเรื่องนั้นโดยตามสมควร

ข. หักเล้าเรื่องแบบพรรณนาโวหาร จากความเป็นไปทุกวันที่โคพยโคเห็นและที่ควรจรรูโว เช่น ชาวที่เป็นเรื่องตลกประจำวัน เป็นคน ชักนำให้นักเรียนให้ ความเห็น และชวนช่วยคนเรื่องมาอ่านโคพอควร

2. การแต่งในชั้นคน เมื่อกำหนดหัวข้อเรื่องให้แล้ว ควรบอกเค้าโครงและสังเขปข้อที่จะให้แต่งนั้นควย ดูไปเมื่อเห็นเวลานักเรียนจะทำโคเองแล้ว ควรส่งเสริมให้อาศัยกำลังความกึกของคนเองเสมอ

การให้ความสำคัญต่อทักษะการคิดนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะทักษะการคิดเป็นพื้นฐานและปัจจัยให้เกิดพัฒนาการในทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน (วคี ชาติอุทิศ : สัมภาษณ์)

นอกเหนือจากทักษะการพูดและทักษะการคิดแล้ว ความริเริ่มของหลักสูตร พ.ศ. 2480 อีกประการหนึ่งก็คือ การทองจำบทอาขยาน ในหลักสูตรชั้นมัธยมต้นกำหนดให้อ่านวรรณคดีไม่น้อยกว่าปีละ 3 เลม และให้ทองจำโคไม่น้อยกว่าปีละ 30 บรรทัด (กระทรวงธรรมการ 2480 : 6) และชั้นมัธยมปลายให้ทองจำปีละ 50 บรรทัด (กระทรวงธรรมการ 2480 : 3) หลักการนี้ไม่เคยปรากฏในหลักสูตรวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมต้นมาก่อน ผู้เขียนหลักสูตรคงโคแนวความคิดมาจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2471 ที่ให้ทองโคลง ฉันท กาพย์ หรือกลอนโคตามที่จะให้ไมค้ำกว่า 50 บทหรือ 100 บรรทัด

หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491 และ พ.ศ. 2498

หลังจากประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (มัธยมปีที่ 6) เมื่อ พ.ศ. 2480 แล้ว พ.ศ. 2489 กระทรวงศึกษาธิการได้เพิ่มขึ้นเรียนถึงชั้นประโยคเตรียมอุดมศึกษา อาศัยเหตุดังกลาว กรมสามัญศึกษาจึงโคปรับปรุงหลักสูตรชั้นเตรียมอุดมศึกษา และประกาศใช้ในปีการศึกษา 2492 เป็นต้นไป ดังคำสั่งของกระทรวง-

ศึกษาธิการที่ 110/2491 (กระทรวงศึกษาธิการ 2491 : 1)ว่า "ด้วยกระทรวงศึกษาธิการ เห็นสมควรประกาศใช้หลักสูตรขั้นเตรียมอุดมศึกษาพุทธศักราช 2491 ดังที่ปรากฏท้ายคำสั่งนี้ และให้จัดการสอบไล่ชั้นประโยคเตรียมอุดมศึกษาตามหลักสูตรนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2492 เป็นต้นไป "

จากการศึกษาและวิเคราะห์พอสรุปได้ว่า

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรไม่ได้บอกไว้ จากรายวิชา ขยายที่กำหนดให้เรียน และคำอธิบายรายวิชายังคงเน้นในเรื่องทักษะการอ่านและการเขียน เช่นเดิม

ข. เนื้อหาของหลักสูตร หลักสูตรแบ่งชั้นเรียนออกเป็นแผนก อักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับเรียนทั้ง 2 แผนก แผนก วิทยาศาสตร์ใช้เวลาเรียน 3 ชั่วโมง/สัปดาห์ ส่วนแผนกอักษรศาสตร์ใช้เวลาเรียนเพิ่มขึ้นอีก 1 ชั่วโมง เพื่อเรียนประวัติศาสตร์

วิชาบังคับของเรียน หลักภาษา แต่งความ และวรรณคดี หลักภาษาเดิมเรียกไวยากรณ์ สิ่งที่ให้เรียนคืออักษรวิธี วลีวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์ สามารถแต่งโคลง กลอน และกาพย์โคม่วงพอสมควร สำหรับฉันทลักษณ์เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ 2491 : 7) ส่วนวรรณคดีเดิมคือ กวีนิพนธ์ สำระสำคัญยังคงเดิม วิชาแต่งความ ได้รวมเรียงความและย่อความเข้าด้วยกัน รวมทั้งต้องเรียนจดหมายและถอดคำประพันธ์ควย (กระทรวงศึกษาธิการ 2491 : 7) สิ่งที่ต้องเรียนคือ

รูปร่างของการเรียงความและเรียงความเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้ และความเห็นจากกระทู้ที่กำหนดให้ รูปร่างของการแต่งจดหมายและเขียนจดหมาย แบบต่าง ๆ ย่อและเก็บใจความจากเรื่องต่าง ๆ และ ถอดคำประพันธ์

วิชาที่ให้เรียนเฉพาะนักเรียนแผนกอักษรศาสตร์ คือ ประวัติ วรรณคดี กำหนดให้เรียนถึงลักษณะทั่วไปของวรรณคดีสมัยต่าง ๆ ได้แก่สมัยสุโขทัย สมัยศรีอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ กวีและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเฉพาะที่สำคัญ

หลักสูตรฉบับนี้มีสิ่งที่น่าสังเกตคือ ได้รวมวิชาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเข้าเป็นหมวดวิชา และกำหนดอัตราเวลาเรียนไว้ทุกหมวด หมวดวิชาภาษาไทยมีชั่วโมงเรียนต่อสัปดาห์น้อยที่สุด ดังตารางนี้

ตารางที่ 7 แสดงอัตราเวลาเรียนหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491

หมวดวิชา		แผนกอักษรศาสตร์	แผนกวิทยาศาสตร์
หมวด 1	ภาษาไทย	4	3
หมวด 2	สังคมศึกษา	3 - 4	3 - 4
หมวด 3	คณิตศาสตร์	5	6 - 7
หมวด 4	ภาษาอังกฤษ	7 - 8	6
หมวด 5	วิชาเฉพาะแผนก	5 - 6	6 - 7
	วาดเขียน	1	1
	รวมเวลา	25 - 28	25 - 28

ครั้นถึง พ.ศ. 2498 ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่
 วก. 271/2498 เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2498 แทนหลักสูตร
 เตรียมอุดมศึกษา ฉบับพุทธศักราช 2491 เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น โดยให้ใช้หลักสูตรนี้
 เฉพาะชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2498 และให้ใช้ตลอดหลักสูตรทั้ง 2 ปี ตั้งแต่
 ปีการศึกษา 2499 เป็นต้นไป หลักสูตรยังคงแบ่งเป็นแผนกอักษรศาสตร์และแผนกวิทยาศาสตร์
 เช่นเดิม ภาษาไทยแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนทั่วไปบังคับเรียนสำหรับนักเรียนทุกคน เขียนไว้สั้น ๆ
 ในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ 2498 : 8) ว่า

ให้เรียนหนังสือที่กำหนดให้ ไหว้เนื้อเรื่องของบทประพันธ์
ที่อ่าน เขาใจความหมาย และรหัสโพธิ์เราะของบทประพันธ์นั้น ๆ
ในส่วนความรอบรู้เกี่ยวกับหนังสือที่อ่านจะโยงถึงหลักภาษาหรือ
ความหมายของศัพท์ทุกคำ กำหนดเพียงเท่าที่จะทำให้เกิด
ความเข้าใจ และรหัสของบทประพันธ์ที่เรียนนั้น

ให้ท่องจำข้อความที่กำหนดในหนังสืออ่านไม่น้อยกว่า
100 บรรทัด

ไหว้หลักของการเรียงความและให้เรียงความเรื่องต่าง ๆ
ที่เกี่ยวกับความรู้ ความคิด และความเห็นจากหัวเรื่อง
ที่กำหนดให้

ไหว้หลักของการแต่งจดหมาย และเขียนจดหมายแบบต่าง ๆ
ขอและเก็บใจความจากเรื่องต่าง ๆ ได้

หลักสูตรนี้ที่จริงคือหลักสูตรเดิมนั่นเอง แต่สรุปเขียนให้
ย่อเขา คัดรายละเอียดและข้อกำหนดยาก ๆ ออกเสียบาง เพราะเหตุว่าเวลาเรียนสำหรับ
ภาษาไทยตามหลักสูตรนี้ลดน้อยลง

หลักสูตรภาษาไทยอีกส่วนหนึ่งเป็นวิชาเลือกในพวกศิลปศึกษา
ซึ่งแบ่งเป็นหมวดต่าง ๆ ให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจ หมวด ค. เป็นวิชาในสาขา
ภาษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

หมวด ค. 1. การประพันธ์ ให้ได้เรียนกวีนิพนธ์ที่เป็น
ชั้นวรรณคดีของไทย เพื่อเป็นแบบฉบับในการแต่ง สอนไหว้จัก
แต่งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนตามหลักฉันทลักษณ์ ทัดการเขียน
บทความ เรื่องสั้น หรืออนุวินิยายตามหลักการเขียนสากล และ
ส่งเสริมให้ฝึกฝนแขนงที่มีความถนัดเป็นพิเศษจนเกิดความชำนาญ
ชำนาญ สามารถแสดงผลงานออกได้เป็นชิ้นศิลปะที่ควรนิยม

2. การละคร ไหว้จักหลักการแสดงละครพูด
แบบสากล และสามารถแสดงเป็นตัวประกอบในเรื่องละคร
เรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ ให้ได้ออกแบบละครต่าง ๆ ที่มีความสำคัญ
ในประวัติศาสตร์คดีของไทย ทั้งนี้รวมทั้งละครรำควาย และควาย
ส่งเสริมศิลปการรำละครไทยแก่นักเรียนที่มีความสนใจ และมี
ความถนัดเป็นพิเศษในศิลปแขนงนี้

วิชาการประพันธ์ และการละครตั้งกล่าวเป็นสาขาวิชาย่อย
ของวิชาภาษาไทยนั่นเอง การที่กำหนดให้เป็นวิชาเลือกในหมวดศิลปศึกษาโดยใช้เวลาเรียน
ในแต่ละแขนง สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง เป็นแนวความคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยคิดว่าวิชา
ภาษาไทยเป็นวิชาหนังสือ กลายเป็นวิชาศิลปศึกษาซึ่งผู้เรียนต้องมีพรสวรรค์จึงจะเรียนให้
ประสบผลสำเร็จได้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

พ.ศ. 2493

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรฉบับนี้ใช้คำว่า

"ความมุ่งหมาย" และเป็นครั้งแรกที่บอกความมุ่งหมายของรายวิชาไว้ด้วย นอกเหนือจากจะ
บอกถึงความมุ่งหมายของหมวดวิชาทั้งหมด จุดประสงค์รวมทั้งหมวดวิชาคือ มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้
วิชาหนังสือเป็นเครื่องทำให้เกิดปัญญาแตกฉาน และให้เกิดความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปในภายหน้า
(กระทรวงศึกษาธิการ 2493 : 7) จุดประสงค์นี้เน้นในเรื่องทักษะการอ่าน ซึ่งไม่แตกต่าง
จากสาระสำคัญในจุดประสงค์ของหลักสูตรฉบับเดิม ทั้งนี้เพราะถือว่าเมื่ออ่านออกเขียนได้แล้ว
ก็สามารถจะใช้เป็นเครื่องมือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ในโอกาสต่อไป

ข. เนื้อหาของหลักสูตร วิชาที่กำหนดให้เรียนในชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น ส่วนใหญ่ยังคงเหมือนเดิม คือ แบ่งเป็นอ่าน คัด เขียน และแต่งความ ซึ่งรวมเอา
ไวยากรณ์ไว้ด้วย แต่มีได้กำหนดคอตราเวลาเรียนตายตัวเป็นรายวิชาเช่นหลักสูตร พ.ศ. 2480
บอกไว้เพียงว่าให้ใช้เวลาเรียนวิชาภาษาไทยสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง

รายการที่ท่องสอนนั้นละเอียดพอสมควร อยู่ควบคู่กับความ
มุ่งหมายในการสอนรายวิชานั้น ๆ ทั้งรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงรายการและความมุ่งหมายของหลักสูตรภาษาไทยมัธยมศึกษา
ตอนต้น 2493

วิชา	รายการที่ทดสอบ	ความมุ่งหมาย
วิชา ภาษาไทย	<p>วิชา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อ่าน 2. คัด 3. เขียน 4. แต่งความ <p><u>อ่าน</u></p> <p>แบบเรียนเร็ว หนังสือร้อยแก้วคำประพันธ์หรือบทละครที่ให้ไม่น้อยกว่าปีละ 2 เล่ม</p> <p>แบบเรียนประกอบ หนังสืออื่น ๆ ที่ดีและมีระดับเสมอแบบเรียนอ่านที่กำหนดให้ไม่มากกว่าปีละ 3 เล่ม</p> <p>ให้อ่านออกเสียงใหญ่กลองความทำนองและลักษณะของคำประพันธ์ด้วย</p> <p><u>บทอาขยาน</u> คำกลอนไม่น้อยกว่าปีละ 40 คำ และร้อยแก้วไม่น้อยกว่าปีละ 20 บรรทัด</p> <p><u>คัด</u></p> <p>ตัวบรรจงและหวัดแกมบรรจง</p> <p>วิธีเขียน พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และการวางวรรคตอนของไฟ</p>	<p>วิชา</p> <p>ให้วิชาหนังสือเป็นเครื่องือทำให้ปัญญาแตกฉานและให้เกิดความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปใ้ภายใต้เขาหนังสือและการอ่านเป็นครูสืบไป</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ศึกษาแบบเรียนที่กำหนดให้โดยละเอียด 2. ส่งเสริมให้นิยมอ่านหนังสือที่ดีประเภทและรสต่าง ๆ 3. ให้สามารถอ่านในใจได้รวดเร็วและรู้ใจความของเรื่องที่อ่านนั้น 4. ส่งเสริมให้สนใจในการอ่านหนังสือในห้องสมุด <p>ให้สามารถอมความและคัดได้สะดวกเรียบร้อยถูกต้อง</p>

ตารางที่ 8 แสดงรายการและความมุ่งหมายของหลักสูตรภาษาไทยมัธยมศึกษา
 ชั้นตอน 2493 (ต่อ)

วิชา	รายการที่สอน	ความมุ่งหมาย
	<p><u>เขียน</u> เขียนข้อความยกย่องเสมอแบบเรียน อารมณ์ความหมายของข้อความนั้น</p> <p><u>แต่งความ</u> เล่าและเขียนเรื่องที่เหมาะสมแก่วัยด้วยภาษา ง่าย ๆ และส่งเสริมให้ประพันธ์เรื่องที่เคย เคยเห็น หรือตามความคิดเห็นของตนด้วย ระเบียบของการเขียนจดหมาย เขียน จดหมายส่วนตัวและจดหมายธุรกิจ กรอกใบแบบตามหน้าที่เจาบ้านและใบแบบ ที่เกี่ยวกับธุรกิจธรรมดา เก็บใจความของเรื่องที่ไต่ฟังหรือได้อ่าน มาเล่าหรือเขียนให้ใจความถูกต้องชัดเจน หลักไวยากรณ์เบื้องต้น พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์และวิธีผันอักษร ทนเคของคำอย่างไม จำแนก ลักษณะและการแต่งประโยคสามัญ ประโยคความรวมและประโยคซ้อน ลักษณะและการใช้ภาษาที่คและสุภาพ ข้อ และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน</p>	<p>ให้สามารถถ่อมความและ เขียนตามคำบอกได้ถูกต้องและ รวดเร็ว</p> <p>1. ให้สามารถเข้าใจระเบียบ ของถ้อยคำตามที่ได้อ่าน และเขียน</p> <p>2. ส่งเสริมให้สนใจในการใช้ คำและประโยคให้ถูกต้อง ตามหลักภาษา</p> <p>3. ฝึกฝนให้ลำดับข้อความทั้ง ในการพูดและการเขียนได้ ถูกต้องและชัดเจน</p>

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลาเรียน 3 ปี แบ่งเป็น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 6 วิชาภาษาไทยใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง (กระทรวงศึกษาธิการ
2493 : 1) ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราเวลาเรียนของหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2480 ที่ใช้
เวลาเรียน 5-30 ชั่วโมง หลักสูตรนี้ได้นำหลักการของหลักสูตร พ.ศ. 2480 และหลักสูตร
สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2464) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน

หลักการที่นำมาจากหลักสูตร พ.ศ. 2464 คือ บอจุด
มุ่งหมายของวิชาไว้เช่นเดียวกัน ในหลักสูตร พ.ศ. 2493 กำหนดว่า "ให้วิชาหนังสือเป็น
เครื่องทำให้งูญญาแตกฉาน และให้เกิดความรู้อยิ่งขึ้นไปในกายหน้า โดยถือเอาหนังสือและการ
อ่านเป็นครูสืบไป " (กระทรวงศึกษาธิการ 2493 : 7) นอกจากนี้ในรายวิชาขอยังบอกถึง
ความมุ่งหมายในการสอนควบคู่ไปกับรายการที่ท่องสอน (กระทรวงศึกษาธิการ 2493 : 7)
ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงรายการและความมุ่งหมายของหลักสูตรภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย 2493

รายการที่ท่องสอน	ความมุ่งหมาย
<p>1. <u>อ่านและวรรณคดี</u> <u>แบบเรียนวรรณคดี</u> หนังสือร้อยแก้ว คำประพันธ์ หรือบทละครที่กำหนดให้ไม่ น้อยกว่าปีละ 2 เล่ม</p> <p><u>แบบเรียนประกอบ</u> หนังสือที่คัดและ มีระดับเสมอแบบเรียนอ่านตามที่กำหนดให้ ไม่มากกว่าปีละ 3 เล่ม</p> <p>ให้อ่านออกเสียงใหญ่ถูกต้องตาม ทำนองและลักษณะของคำประพันธ์ด้วย</p>	<p>1. ให้ศึกษาแบบเรียนวรรณคดีที่กำหนดให้โดย ละเอียด</p> <p>2. ส่งเสริมให้นิยมอ่านหนังสือที่สัประเทและ รสต่าง ๆ ให้มีความรู้ในสิ่งที่แวดล้อม สนใจ ในปัญหาประจำวันของคนและความเป็นไป ของประชาคม</p> <p>3. ให้สามารถอ่านในใจได้รวดเร็ว และรู้ใจ- ความของเรื่องที่อ่านนั้น</p> <p>4. ส่งเสริมให้สนใจในการอ่านหนังสือใน ห้องสมุด</p>

ตารางที่ 9 แฝงรายการและความมุ่งหมายของหลักสูตรภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย 2493 (ต่อ)

รายการที่สอน	ความมุ่งหมาย
<p>บทอาขยาน คำประพันธ์ไม่น้อยกว่า ปีละ 60 บรรทัด ร้อยแก้ววางกายเสมอแบบเรียน วรรณคดีไม่น้อยกว่าปีละ 20 บรรทัด</p> <p>2. เขียน เขียนขอความยากกายเสมอแบบ- เรียนวรรณคดีและรู้ความหมายของขอ- ความนั้น</p> <p>3. แต่งความ รู้หลักของการเรียงความ และ เรียงความเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความ- คิด ความรู้ ความเห็นจากหัวข้อเรื่องที่ กำหนดให้ รู้หลักของการแต่งจดหมาย และ เขียนจดหมายแบบต่าง ๆ ได้ เก็บใจความจากเรื่องต่าง ๆ และ จดหมายที่ใจความซับซ้อนหลาย ๆ ฉบับ เรียบเรียงเป็นข้อความติดต่อกันได้ หลักไวยากรณ์ที่สำคัญในอักษรวิธี วชิวิภาค และวากยสัมพันธ์ รู้ลักษณะกลอนและโคลงสุภาพ</p>	<p>ให้สามารถถอดความและเขียนตามคำบอกได้ ถูกต้อง เรียบร้อย และรวดเร็ว</p> <p>1. ให้สามารถใช้ความคิด ความรู้ และความเห็น เรียบเรียงและร้อยกรองเป็นข้อความและ เรื่องราวได้</p> <p>2. ให้รู้จักแบบแผนของภาษาไทยที่ใช้ในการพูด และการเขียน</p>

ในเรื่องของอัตราเวลาเรียนที่เคยแบ่งเป็นแขนงวิชาย่อย
 อย่างแน่นอนในหลักสูตรมัธยมปลาย พ.ศ. 2480 ถูกยกเลิกไป หลักสูตรเพียงแต่กำหนดอัตรา
 เวลาเรียนรวมทั้งมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับหลักสูตรสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพราะ
 ตระหนักว่าให้ความยืดหยุ่นและคล่องตัวในการสอนมากกว่า

อย่างไรก็ตาม หลักสูตรฉบับนี้ได้ออกเขียนและคิดแต่ง
 รายการที่ทองสอนมาจากหลักสูตร พ.ศ. 2480 หลายประการด้วยกัน ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 10 แสดงรายการที่ทองสอนเปรียบเทียบระหว่างหลักสูตร พ.ศ. 2480
 และ 2493

หลักสูตร พ.ศ. 2480	หลักสูตร พ.ศ. 2493
<p>1. <u>เขียน</u> ให้เขียนจากเนื้อเรื่องที่ยกมาเสมอ หนังสืออ่านสำหรับชั้น และรู้ความหมาย ของคำควย</p> <p>2. <u>แต่ง</u> ให้เรียงความจากกระทู้ที่กำหนดให้ จากหัวข้อที่สั่งเขียนข้อใดบาง ตลอดจนไม่ ต้องสั่งเขียนข้อใด ให้นักเรียนกล่าวเป็น ความใดทั้งอธิบายคุณและโทษ และ พรรณนา ตลอดจนเขียนรวมโวหารทุก ๆ อย่างใดเรียบร้อยในเรื่องเดียวกัน ต้อง กวขันความยกมาของเนื้อเรื่องให้ได้ ตามลำดับชั้น</p>	<p>เขียนขอความยกมาเสมอแบบเรียนวรรณคดี และรู้ความหมายของข้อความนั้น</p> <p>รู้หลักของการเรียงความและเรียงความเรื่อง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้ ความเห็น จากหัวข้อเรื่องที่กำหนดให้</p>

ตารางที่ 10 แสดงรายการที่ต้องสอนเปรียบเทียบระหว่างหลักสูตร พ.ศ. 2480
และ 2493 (ต่อ)

หลักสูตร พ.ศ. 2480	หลักสูตร พ.ศ. 2493
<p>ย่อ ใหญ่จากเก็บใจความสำคัญ ของเรื่องทุกอย่างตลอดจนจดหมายที่มี ใจความซับซ้อนหลาย ๆ ฉบับได้</p>	<p>เก็บใจความจากเรื่องต่าง ๆ และจดหมาย ที่มีใจความซับซ้อนหลาย ๆ ฉบับ เรียบเรียง เป็นข้อความติดต่อกันได้</p>

รายการสอนที่คิดแปลงและเพิ่มเติมให้เหมาะสม คือ วิชา
อ่านและวรรณคดี หลักสูตรยังคงกำหนดให้อ่านหนังสือที่กระทรวงพิจารณาเห็นเหมาะสม และ
ยังคงให้ท่องจำบทอาขยานเช่นเดิม แต่เพิ่มส่วนที่จะท่องจำจากปีละ ไม่น้อยกว่า 50
บรรทัด เป็น "คำประพันธ์ไม่น้อยกว่าปีละ 60 บรรทัด ร้อยแก้วยากง่ายเสมอแบบเรียน
วรรณคดีไม่น้อยกว่าปีละ 20 บรรทัด" (กระทรวงศึกษาธิการ 2493 : 7) หนังสือที่ใช้
อ่านก็เช่นเดียวกัน จากเดิมให้อ่านวรรณคดีไม่น้อยกว่าปีละ 3 เล่ม กลายเป็นท่องอาขันธ์
แบบเรียนวรรณคดีและแบบเรียนประกอบดังที่ในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ 2493 : 7)
กำหนดว่า

<u>แบบเรียนวรรณคดี</u>	หนังสือร้อยแก้ว คำประพันธ์ หรือบทละครที่ กำหนดให้ไม่น้อยกว่าปีละ 2 เล่ม
<u>แบบเรียนประกอบ</u>	หนังสือที่คัดและมีระดับเสมอแบบเรียนอ่านความที่ กำหนดให้ไม่มากกว่าปีละ 3 เล่ม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2493 นี้ได้ใช้เรื่อยมา
โดยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงใหม่ แม้ว่าในปี พ.ศ. 2494 จะได้ประกาศใช้แผน
การศึกษาชาติฉบับ พ.ศ. 2494 ก็ตาม สำหรับวิชาภาษาไทยนั้นจะมีที่เปลี่ยนแปลงก็คือ
หนังสือแบบเรียนซึ่งจะมีการเปลี่ยนเป็นปี ๆ ไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง
การใช้หนังสือแบบเรียน

สรุปในช่วงนี้ หลักสูตรวิชาภาษาไทยได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมทั้งจัดทำหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาขึ้นใหม่ การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของหลักสูตรเก่าในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เห็นได้จากวิธีเขียนหลักสูตรที่กำหนดความมุ่งหมายไว้ และมีรายการสอนแยกออกไป ในความมุ่งหมายนั้นหลายตอนได้นำเอาความคิดเก่า ๆ ในหลักสูตรสมัยเดิมพื้นขึ้นมาใช้อีก จากกล่าวได้ว่าภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว 15 ปีนั้น ความรู้สึกเป็นปฏิริยาตของเก่านั้นเป็นธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้ค่อยๆ หายไป สิ่งที่เป็นของที่จะเป็นสมัยโลกที่สามย่อมได้รับการพิจารณาเลือกเฟ้นเท่าเทียมกัน หลักสูตรใหม่จึงออกมาในลักษณะของการประนีประนอมระหว่างหลักสูตรก่อนการเปลี่ยนแปลงและหลังการเปลี่ยนแปลง

3. โฉมหน้าของหลักสูตรใหม่

นับแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นไป หลักสูตรได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปจากเดิม เพราะรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของชาติให้เข้าระบบสากล โดยเน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนปกครองประเทศ (มติชนา สุขเพศ และประยูร ศรีประสาน 2520 : 24) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรหลายครั้ง ถึงปัจจุบันนี้มีหลักสูตรประกาศีไรรวม 4 ฉบับ คือ

1. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2503
2. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518
3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521
4. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524

จากการศึกษาและวิเคราะห์พอสรุปได้ว่า

ก. จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์ของการสอนภาษาไทย ในยุคนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เน้นถึงลักษณะธรรมชาติของการสอนภาษาอย่างเห็นได้ชัด คือ มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในทางภาษา ให้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เหมาะสม

กับวัย โดยแยกความมุ่งหมายออกเป็นชั้น ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2503 กำหนดไว้ 8 ข้อ (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 4) ดังนี้

1. ให้สามารถใช้ภาษาไทยได้ดี ทั้งในการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
2. ให้สามารถใช้ภาษาไทยเป็นสื่อในการคิดคอบ และเป็นเครื่องช่วยในการประกอบอาชีพ
3. ให้เกิดความเพลิดเพลินจากการอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ และรู้สึกพอใจของรอยแก้วและรอยกรอง อันเป็นพื้นฐานที่จะเรียนวรรณคดีต่อไป
4. ให้รู้จักใช้ภาษาเป็นเครื่องช่วยในการคิดค้นหาเหตุผล และใช้เหตุผลใจของคนใด
5. ให้มีความเจริญทางจินตนาการ มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค
6. ให้เป็นผู้มีนิสัยใฝ่ใคร่รู้ใคร่เรียนอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาไทยให้เกิดประโยชน์ในเวลาว่าง
7. ให้เห็นความสำคัญของภาษาไทย ในฐานะที่เป็นภาษาของชาติ ให้รู้จักสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมสาชาอัน ๆ มีศิลปะ ชนุบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น
8. ให้ซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ และสุนทรีย์ภาพของวรรณคดีไทย และเกิดความรู้สึกที่จะเชิดชูทะนุบำรุงภาษาไทย

ถึงแม้จุดประสงค์ของหลักสูตรจะมุ่งประโยชน์กว้างขวางทั้งในด้านการใช้ภาษา (ข้อ 1 และ 2) ด้านวัฒนธรรม (ข้อ 7-8) และด้านความเจริญงอกงามของนักเรียน (ข้อ 3, 4, 5, 6) ก็ตาม แต่จุดประสงค์ที่เด่นที่สุดก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษาในทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อนำประโยชน์ไปใช้ในการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ก็เน้นในจุดประสงค์ดังกล่าวให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อสนองต่อนโยบายทางด้านการศึกษารัฐ ที่กล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาให้ประชาชนชาวไทยทุกคนสามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ในการติดต่อทำความเข้าใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 3)

พัฒนาการทางค่านิยมประสงคที่เด่นในยุคนี้คือ เป็นครั้งแรกที่วิชาภาษาไทยมีจุดประสงค์ของการสอนภาษาไทยครบทั้ง 3 ลักษณะ กล่าวคือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 ได้บอกถึงความมุ่งหมายทั่วไปของหมวดวิชาภาษาไทย ความมุ่งหมายของรายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาภาษาไทย และความมุ่งหมายเฉพาะที่ออกมาในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของแต่ละบทเรียน ครูผู้สอนต้องคำนึงการสอนให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ในแต่ละคาบเวลาเรียน

ข. เนื้อหาของหลักสูตร เนื่องจากจุดประสงค์ของหลักสูตรเปลี่ยนแปลงไป รายการสอนก็ต้องเปลี่ยนไปจากเดิมด้วย จากที่ท่องเรียนอ่านและเขียนให้แตกฉาน จกจำกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์และเนื้อหาในวรรณคดีให้แม่นยำ เปลี่ยนเป็นการฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาทั้งฟัง พูด อ่าน เขียนให้มีประสิทธิภาพในการสื่อสารหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503 เป็นก้าวแรกของการเปลี่ยนโฉมหน้าของหลักสูตรให้ทันสมัยขึ้นจนถึงหลักสูตรฉบับปัจจุบัน โฉมหน้าของหลักสูตรจึงมีความใหม่อย่างแท้จริง

รายละเอียดของหลักสูตรแต่ละฉบับมีดังนี้

หลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503

หลักสูตรฉบับนี้ได้จัดหลักสูตรภาษาไทยให้ตรงตามลักษณะธรรมชาติของวิชา คือ ประกอบไปด้วยการใช้ภาษา หลักภาษา และวรรณคดี สายสามัญใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง สายอาชีพใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง

รายการสอนวิชาการใช้ภาษา ซึ่งนำเอาแนวทางของทฤษฎีการสอนภาษาสมัยปัจจุบันมาใช้นั้น ได้ให้รายละเอียดเพื่อเป็นแนวทางการสอนแก่ครูชั้นต้นพอสมควร โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นของใหม่นั้น ในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 4-5) ได้แจกแจงรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน เช่น การฟังกำหนดไว้ว่า

การฟัง คือการฟังในเนื้อหาที่เหมาะสมแก่ชั้น เช่น ฟังการบรรยายทางวิชาการ การอภิปราย ปาฐกถา โศกนาถบทธกความทางวิทย์ ฟังพระธรรมเทศนา ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป ฟังเรื่องที่มีผู้อ่านให้ฟัง ทั้งรอยแก้วและรอยกรอง การฝึกทักษะในการฟังสำหรับชั้นนี้ ให้ฟังเสียง ทั้งในมรรยบทของการฟัง และการรู้จักเก็บความสำคัญของสิ่งที่ได้ฟัง ให้รู้จักฟังอย่างมีความมุ่งหมาย ฟังให้ใคร่เรื่องราวที่ถูกต้องแน่นอน ฟังอย่างมีวิจารณ์ญาณ และรู้จักคุณค่าของสิ่งที่ได้ฟัง (ส่วนการฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปนั้น ให้ฟังเสียงในมรรยบทของการฟังและให้รู้ความมุ่งหมายด้วย)

ส่วนการพูดให้ฝึกพูดในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเหมาะสมแก่ชั้นเรียน ให้ฝึกมรรยบททั้งการพูดและการแต่งกาย ต้องรู้จักคิดปะในการพูด เช่น พูดอย่างสุภาพ รู้จักใช้ถ้อยคำที่กะทัดรัดชัดเจน รู้จักจับจุดสนใจของผู้ฟัง เลือกใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะ และบุคคล ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 4-5)

สำหรับทักษะการอ่าน และการเขียน สำคัญมีได้แตกต่างจากหลักสูตรเดิมมากนัก เพียงแต่เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมรายการสอนบางอย่างให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงนี้เห็นได้ชัดในรายการสอนของทักษะการเขียน ซึ่งนอกจากจะกำหนดให้เขียนเรียงความ ขอบความ จดหมาย และเขียนตามคำบอกให้ใคร่เหมือนหลักสูตรเดิมแล้ว ผู้เรียนจำเป็นต้องฝึกการเขียนประเภทอื่น ๆ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอีกด้วย เช่น เขียนบันทึกรายงานการประชุม เขียนประกาศโฆษณา หรือคำอธิบายชี้แจงเรื่องใด ๆ เขียนขยายข้อความจากหัวข้อที่จัดไว้จากการฟังคำบรรยายของครู เขียนบันทึกส่วนตัว หรือหมายเหตุรายวัน เขียนข่าวภายในหรือนอกโรงเรียนลงหนังสือพิมพ์ของโรงเรียนหรือของชั้น เขียนบัตรเชิญในโอกาสต่าง ๆ เขียนกรอกข้อความในแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องพบในชีวิตประจำวัน ฯลฯ (กระทรวงศึกษาธิการ 2503 : 6)

รายการสอนของอีกแขนงวิชาหนึ่งคือ วรรณคดี กำหนดให้เรียนแบบเรียนวรรณคดี ทองคำบทธาชยานในแบบเรียนวรรณคดี และให้อ่านหนังสือประกอบเพิ่มเติมตามที่กำหนดให้

สำหรับประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2503 หลักสูตร
ได้แบ่งวิชาภาษาไทยออกเป็น 2 แผนก คือ ภาษาไทย ก. มัธยมศึกษาทุกแผนก และภาษาไทย ข.
มัธยมศึกษาสำหรับแผนกศิลปะ และให้เลือกเรียนสำหรับแผนกทั่วไป

ภาษาไทย ก. ประกอบด้วยหลักภาษา และการใช้ภาษา
ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง วรรณคดีใช้เวลาเรียน 1 ชั่วโมง โดยมีจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อ
ให้เห็นความสำคัญของภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย
ที่จะต้องศึกษาและเชิดชู ให้สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ กับให้สามารถ
ใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และความเพลิดเพลิน

ในการสอน ครูต้องสอนให้สัมพันธ์กันทั้งการใช้ภาษา หลัก
ภาษาและวรรณคดี โดยมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาทั้ง 4 จนสามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาษาไทย ข. ประกอบด้วยการประพันธ์ ใช้เวลาเรียน
สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง และประวัติวรรณคดี ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมงเช่นเดียวกัน
ในหลักสูตรได้กำหนดรายการสอนไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องเรียนเรื่องใดบ้าง

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518

หลักสูตรฉบับนี้ มีวิชาเลือกให้เรียนได้ตามความสนใจหลายวิชา
(กระทรวงศึกษาธิการ 2518 : 5-14) เพราะได้ถือหลักการแนวความคิดมาจากหลักสูตรโรงเรียน
มัธยมแบบประสม ซึ่งเป็นโครงการทดลองที่เริ่มในปี พ.ศ. 2509 หลักการที่สำคัญของหลักสูตร
โรงเรียนมัธยมแบบประสม คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด เช่น ในระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 2 นอกจากต้องเรียนวิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับสัปดาห์ละ 4 คาบแล้วยัง
สามารถเลือกเรียนวิชาภาษาไทยเป็นวิชาเลือกเรียนเสรีได้อีกสัปดาห์ละ 2 คาบ (ประกา
สุชินัย : สัมภาษณ์) คือ

- ท 041 การประพันธ์
- ท 051 วรรณคดีประเภทฉันท
- ท 061 ประวัติวรรณคดี 1
- ท 062 ประวัติวรรณคดี 2
- ท 071 ภาษาไทยธุรกิจ
- ท 021 การอ่านและพิจารณาหนังสือ
- ท 011 ศิลปะการพูด
- ท 031 ภาษาวรรณกรรม

รายวิชาเลือกเหล่านี้มีค่า 2 หน่วยกิต ส่วนรายวิชาบังคับคือ ท 401 ท 402 ท 503 และ ท 504 มีค่า 3 หน่วยกิต (1 หน่วยกิตต้องใช้เวลาเรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 1 ภาคเรียน)

การเปิดวิชาเลือกหลายวิชาเช่นนี้ และการกำหนดวิชาเรียน เป็นรายวิชา ไม่รวมสอนและรวมสอนเป็นหมวดวิชาดังแต่ก่อน เป็นจุดพัฒนาการที่สำคัญของ หลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดทำหลักสูตรในระยะหลังอีก 2 ฉบับ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 และตอนปลาย

พ.ศ. 2524

หลักสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้เกิดขึ้นเนื่องจากได้มีการประกาศใช้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้เปลี่ยนระบบชั้นเรียนจาก 7 : 3 : 2 เป็น 6 : 3 : 3 ด้วยเหตุนี้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกันด้วย กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 และให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 แทนหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518

โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับใหม่กำหนดให้
วิชาภาษาไทยเป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มภาษา เป็นทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกเพื่อให้สอดคล้องกับ
เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่กล่าวถึงการศึกษาในระดับมัธยม-
ศึกษาไว้ว่า " เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและ
วิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจ
และรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม " (กระทรวงศึกษาธิการ
2520 : 11)

ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รายวิชาบังคับมี 6 รายวิชา
แต่ละรายวิชาใช้เวลาเรียน 4 คาบ/สัปดาห์/ภาค และมีหน่วยการเรียนรู้รายวิชาละ 2
หน่วยการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนเรียงตามลำดับตั้งแต่รายวิชาที่ 1 จนถึงรายวิชาที่ 6
ภาคเรียนละ 1 รายวิชา และจะต้องได้หน่วยการเรียนรู้ครบทั้ง 12 หน่วยการเรียนรู้ จึงจะ
มีสิทธิจบหลักสูตรได้

เนื้อหาของรายวิชาบังคับประกอบด้วยการใช้ภาษา หลัก-
ภาษา และวรรณคดี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเนื้อหาวิชาดังกล่าวไปฝึกทักษะการฟัง การพูด
การอ่าน และการเขียน ใหม่นี้ประสิทธิภาพและประสานสัมพันธ์กัน เพื่อนำไปใช้ติดต่อสื่อสาร
กันได้อย่างดี

โครงสร้างของหลักสูตรอีกส่วนหนึ่งเป็นรายวิชาเลือก
มีทั้งหมด 6 รายวิชา แต่ละรายวิชากำหนดให้เรียน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค มีค่า 1 หน่วย
การเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ และความถนัด ทั้งนี้เป็นไปตาม
หลักการของหลักสูตรที่ว่า มุ่งพัฒนาบุคคลิกภาพและเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความ
สามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน

รายวิชาเลือกเหล่านี้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ ท 211
เสริมทักษะภาษา และ ท 221 การอ่านและพิจารณาหนังสือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มี
4 รายวิชา คือ

ท 322 การอ่านงานประพันธ์เฉพาะเรื่อง

ท 331 ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

ท 341 การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ท 351 หลักภาษาเพื่อการสื่อสาร

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 มีโครงสร้าง
เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น คือประกอบด้วยรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก
แต่วิชาบังคับใช้เวลาเรียนน้อยลง คือใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ในแต่ละภาคเรียน มี
ค่า 1 หน่วยการเรียนรู้

รายวิชาเลือกมี 16 รายวิชา มีทั้งเลือกตามแผนการเรียน
และเลือกเสรีดังนี้

ท 011 การพูด

ท 021 การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม

ท 022 วรรณกรรมปัจจุบัน

ท 031 ประวัติวรรณคดี 1

ท 032 ประวัติวรรณคดี 2

ท 033 วรรณคดีมรดก

ท 034 การพิจารณวรรณคดีมรดกเฉพาะเรื่อง

ท 041 การเขียน 1

ท 042 การเขียน 2

ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม

ท 061 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรมการแสดง

ท 062 การแสดงออกต่อหน้าประชุมชน

ท 071 ภาษาไทยเพื่อประโยชน์เฉพาะ

ท 081 การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น

ท 091 ลักษณะควรรู้ถึงเกณฑ์บางประการของภาษาไทย

ท 092 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย

สรุปพัฒนาการของหลักสูตรวิชาภาษาไทยในช่วงปัจจุบัน เป็นการ
เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนรายวิชาที่ตนมีความถนัด และมีความสนใจ ในขณะเดียวกัน
ก็ยังคงเรียนรายวิชามุ่งคัมภีร์ด้วย เพื่อฝึกฝนทักษะการใช้ภาษาให้มีความชำนาญคล่องแคล่ว เพื่อ
ใช้ประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย